

Siyasi Göçmenler için Dönüş Güvencesi

İnsan Hakları Derneği Başkanı Avukat Nevzat Helvacı'nın Türkiye'ye dönmek isteyen yurtdışındaki Siyasi Göçmenler ve Sığınanların Sorunlarına İlişkin Olarak 6.4.1988 tarihinde yaptığı basın toplantısının metnini, dile getirilen taleplere okuyucularımızın da sahip çıkacakları inancıyla yayımlıyoruz. B.S.

1980'li yıllarda Türkiye'de yaşanan olağanüstü koşulların ürünü olarak yurtdışına çıkan ve yabancı ülkelerde değişik statülerde yaşamak zorunda bırakılanlar, yığınsal boyutlara varmıştır.

Bunlardan bir bölümü Türk uyrukluğunu sürdürürken, önemli bir bölümü yönetsel kararlarla uyrukluğunu yitirerek siyasal sığınma aramak durumunda kalmışlardır.

1982 Anayasası, hiçbir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının, vatana bağlılıkla bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça yurttaşlıktan çıkarılmayacağını hükme bağlamıştır. Bu açık hükme karşın, 1981 yılında "T.C.'nin iç ve dış güvenliği aleyhinde eylemde bulunma" gibi kapsamı belirsiz ve keyfi uygulamalara elveren bir gerekçeyle Türk uyrukluğunun kaybettirilmesine olanak tanınmıştır.

Yurttaşlık yasası hükümleri uyarınca Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının uyrukluğunu yitirmesi konusunda karar almaya yetkili organ Bakanlar Kuruludur. Bakanlar Kurulu, bilindiği gibi yürütmeye yetkili bir siyasal organdır. Uyruklu gibi başta gelen haklardan birinin siyasal bir organın takdir ve tasarrufuna bırakılması, sayısız sakıncalar içerir. Uyrukluğa ilişkin kararlar için yargı yolunun açık olması, yeterli bir güvence değildir. Bu nedenle uyruklu hakkının kazanılması gibi yitirilmesi de yargı organının yetkinde olmalıdır.

Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğunu yitirenlerden önemli bir kesimi, uyruklu haklarına ilişkin

uluslararası ilkelere ve TVK'nun genel anlayışına aykırı olarak uyruksuz kalmış durumdadır. Gerçekten İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 15. Maddesi herkesin bir uyrukluğa hakkı olduğunu ve kimsenin keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılmayacağını belirtmiş ve uluslararası uyruklu hukuku herkesin bir uyrukluğa bulunması ilkesini benimsemiştir.

Yurt dışında güç koşullarda yaşamak zorunda bırakılanların bir bölümü, henüz siyasal göçmen konumundadır.

Uyruklu ve sığınma hakkına ilişkin uluslararası belgeler ve sığınanlarla ilgili kuruluşların statüleri, siyasal ve benzeri nedenlerle yabancı bir ülkeye sığınanların ülkelerinden ayrılmalarına yol açan nedenlerin ortadan kaldırılmasını ve ülkelerine gönüllü ve güvenli dönüşlerini sağlamayı amaç saymıştır.

Uyrukluğunu yitirenlerin yurda dönmeden ya da yurda dönüşlerinde T.C. uyrukluğunu yeniden kazanmalarına yasal bir engel yoktur. TVK'nun 8. maddesine göre, Türk uyrukluğunu yitirmiş olanları Bakanlar Kurulu oturma koşulu aranmaksızın yeniden uyrukluğa alabilir.

Haklarındaki hükmün yerine getirilemeyişi ya da yargılanamayışları nedeniyle uyrukluğunu yitirenlerin yurda dönmeleri, uyrukluğun yitirilmesini gerektiren koşulların ortadan kalkması demektir.

Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğunu yitirenlerden bir bölümü ara rejimlerin

olağanüstü mahkemelerince hüküm giymiş, önemli bir bölümü ise kendilerine çeşitli suçlar yüklenmekle birlikte, suçluluğu kesinleşmemiş kimselerdir. Olağanüstü mahkemelerce verilen hükümlerin adil bir yargılanma sonucu olduğu ya da başlatılan kovuşturmanın haklı gerekçelere dayandığı kuşkuludur.

İHD olarak isteğimiz, olağanüstü uygulanan olağandışı yargılama yöntemlerinden ötürü güvenli ve adil biçimde yargılanmayacakları görüşüyle yurt dışına çıkararak siyasal sığınma aramak zorunda kalan ve bu arada uyrukluğunu yitirenlerin, Türkiye'ye güvenli dönüşlerinin sağlanmasıdır.

Hükmü kesinleşmiş olanlarla henüz hüküm giymemiş olanlar, adil bir yargılanma beklentisi içindedir. Olağanüstü bir yargılama süreci içinde özellikle bir sorgulama yöntemi olarak başvuruyla işkence ve benzeri uygulamalarla alınan ifadeler ve zor yöntemleriyle sağlanan kanıtlara dayanan mahkeme hükümlerinin adilliği tartışmalıdır.

Türkiye'nin imza koyduğu işkence yasağına ilişkin BM Sözleşmesinin 15. maddesi işkence sonucu verilmiş olduğu anlaşılan bir ifadenin herhangi bir kovuşturmada kanıt olarak kullanılmamasını yasaklamıştır. Bu nedenle, çoğu anılan yöntemlerle alınmış ifade ve kanıtlara dayanan ve mahkumiyetle sonuçlanan davalar, adaletin amaçları bakımından yeniden görülebilmelidir.

Siyasal gerekçelerle yabancı

ülkelere sığınanların yurda dönüşlerinde uğrayacakları davranış konusunda benzeri örnekler ciddi kaygılar yaratmaktadır.

İşkence ve kötü davranış yasağına ilişkin uluslararası sözleşmeleri imzalayan ya da onaylayan Türkiye'nin, yurda dönmek isteyenlerin sorgulama güvenliğini ve Anayasal ve uluslararası yükümlülüğü gereği adil yargılanmalarını sağlamak ödevidir.

Bu arada, olağanüstü rejimler altında zulme uğrayarak ve başta yaşam hakkı olmak üzere hak ve özgürlüklerinden yoksun kalarak ülkemize sığınan ve sayıları büyük boyutlara varan ve çoğunluğunu İranlıların oluşturduğu siyasal göçmenlere, sığınanlara ilişkin uluslararası hukukun tanıdığı hak ve olanakları sağlamak Türkiye'nin ödevidir.

IHD olarak isteğimiz, olağanüstü koşullar ve uygulanan olağandışı yargılama yöntemlerinden ötürü güvenli ve adil biçimde yargılanmayacakları görüşüyle yurt dışına çıkarak siyasal sığınma aramak zorunda kalan ve bu arada uyrukluğunu yitirenlerin, Türkiye'ye, güvenli dönüşlerinin sağlanmasıdır. Sayıları on binleri bulan bu kimselerin ülkeye dönüşleri ve haklarını yeniden kazanmaları, salt onların yararına değil, uluslararası saygınlığı açısından Türkiye'nin çıkarıdır.

Sonuç olarak insan haklarına aykırı olan bu durumun giderilmesi, Türk kamuoyu kadar dünya kamuoyunu tedirgin eden bir haksızlığa son vermiş olacaktır.

IHD, Türkiye'ye dönmek isteyen insanlarımızın durumunu izlemek üzere bir komite oluşturmuştur. Bu komite, Prof. Dr. Hüsnü Göksel'in başkanlığında şu adlardan oluşmaktadır. Prof. Dr. Çetin Özek, Prof. Dr. Rona Aybay, Prof. Dr. Sadun Aren, Emekli Büyükelçi Mahmut Dikerdem, Doç. Dr. Nurkut İnan, Dr. Muzaffer Sencer, Avukat Halit Çelenk, Avukat Güney Dinç, Avukat Turgut Kazan ve Yazar Aziz Nesin.

Ayrıca bu konu basında Prof. Dr. Mümtaz Soysal, Mustafa Ekmekçi, Refik Erduran, Varlık Özmenek, Selçuk Altan ve Ahmet Abakay tarafından izlenecektir. Bu isimler daha da artabilir.

Durumu, değerli basınımız aracılığıyla kamuoyunun bilgisine saygı ile sunarız.